

Ozsváth Eszter Judit

„ÖNFEGYELMET GYAKOROLNI A KÁOSZBAN”

INTERJÚ LARS SAABYE CHRISTENSENNEL

Lars Saabye Christensen (Oslo, 1953) norvég szerző, beszélgetésünk apropója pedig *A féltestvér* című, talán legnépszerűbb kötetének 2025-ös második kiadása, amelyet tíz évvel az első magyar nyelvű megjelenése (Gondolat Kiadó) után idén új köntösben adott ki a Cser Kiadó. Saabye Christensen, bár pályafutását költőként kezdte a hetvenes évek elején, számos regény, színdarab és filmforgatókönyv szerzője, s egyben zenész, munkásságáért pedig többek között a Szent Olav-rend parancsnokává avatták, továbbá elnyerte a Francia Köztársaság Művészeti és Irodalmi Rendjének tagságát és az Északi Tanács Irodalmi Díját is. A Patat Bence változatlanul érvényes fordításában olvasható *A féltestvér* igazi generációs történet, személyes tragédiákkal, öröklött sorsokkal, finom humorral fűszerezve. A grandiozitásában a nagy realista regényeket idéző kötetben kiszolgáltatót, ám erős nőalakok és elveszett vagy épp elcsavargott férfiak, azaz „éjjárók” párhuzamos történetei keverednek az íróvá érés fájdalmaival.

Ozsváth Eszter Judit: Regényeket, verseket, forgatókönyveket és drámaszövegeket is ír, illetve van egy zenekara (Norsk Utflukt) is – hogyan választja el, illetve különbözteti meg az egyes műfajokhoz kapcsolódó alkotói folyamatokat?

Lars Saabye Christensen: Minden ugyanabból a nyelvből származik szerintem. Elsősorban regényírónak tartom magam, és csak remélni tudom, hogy költő is vagyok egyben. A történetmesélés a legfontosabb a számomra, de persze írok verseket is, meg minden mást.

O.E.J.: Most éppen min dolgozik?

L.S.C.: Folyamatosan dolgozom valamin, most épp egy regényen, az írás mellett pedig a zenekarommal turnézunk Norvégiában, illetve felolvasóesteket is tartok. Elég elfoglalt vagyok, de segít, hogy szigorú napirendem

van, és vannak rutinjaim. Igyekszem minden reggel nagyon hamar felkelni és írni egy-két oldalt, amiből egy napon előbukkan majd maga a regény is.

O.E.J.: *Mindig ilyen szigorú rutin szerint dolgozott?*

L.S.C.: Nem mindig, viszont, ahogy már említettem, a történetmesélés, történjen az zenén, filmen vagy színházon keresztül, egész életemben foglalkoztatott. A könyv mégis azért a legfontosabb számomra, mert íróként csak magadra számíthatsz (de egyébként művészként is), és nekem magamnak kell tudnom önfegyelmet gyakorolni a káoszban.

O.E.J.: *A zene nem annyira magányos tevékenység, mint az írás, ugyanakkor az írás végeredményének is van befogadója, közönsége. Az öné milyen?*

L.S.C.: Bizonyos szempontból ijesztő, de szeretem, hogy a nagyjából 2-3 egyedül töltött év után, ami ahhoz kell, hogy megírjak egy könyvet – jó, a feleségemmel találkozom azért néha közben –, végre, akárcsak a zenekarom esetében, egy-egy regény elkészültekor is tudok találkozni a közönséggel, ami mindig inspirál.

O.E.J.: *Ez A féltestvér második kiadása. Milyen érzés ez önnek, illetve hogyan viszonyul az új borítóhoz? Találkozott már a magyar olvasóival?*

L.S.C.: Természetesen hízelgő, a borítók közül pedig ezt az újat, a boxkesztyűset preferálom. Az első magyar kiadáson egy fiú arca volt, ami szerintem kicsit problematikus, mert az arcokat az olvasóknak kell elképzelniük, de az persze mindig érdekes számomra, hogy országról országra hogyan interpretálják a regényeimet a borító tervezői. Néhány magyar olvasómmal pedig már találkoztam nyár elején egy kolozsvári fesztiválon, de ez az első alkalom, hogy Budapesten vagyok, izgalmas helynek tűnik. Tegnap érkeztem, és egyelőre nagyon másnyelven, mint az otthonom, Oslo, de kifejezetten tetszik.

O.E.J.: *Még sosem jártam Oslóban, azonban a könyvét olvasva úgy éreztem, mintha odacsöppentem volna – valamikor a huszadik század második felébe. A féltestvér alapján különleges viszony fűzi a városi térhez, a couleur locale és az emlékek, élmények megőrzését, átadását pedig személyes missziójának tekinti. Milyen a viszonya a mai Oslóval?*

L.S.C.: Mindig fontos számomra, nem csupán a saját munkáim kapcsán, hogy egy-egy történet hol játszódik. Ebben a kötetben ez Oslo, vagyis Oslónak többek között azon részei, ahol én magam is felnőttem. A város, az utcák, az épületek egyaránt fontosak a történetben. Igazi „helyi író” vagyok, ahogy mondani szokták, bár azt hiszem, ez majdnem minden íróra igaz, hiszen mindenki hoz valamit arról a helyről, ahol felnőtt, vagy ahol él. Én is csak arról írok, amiről tudok.

O.E.J.: *Azt olvastam egy régebbi interjúban, amelyet a magyar fordítója, Patat Bence készített önnel, hogy a könyvben szereplő grönlandi levél volt a történet kulcsmotívuma. Ha jól tudom, önnek is van egy ehhez hasonló családi ereklyéje.*

L.S.C.: Igen, egy valódi, autentikus levélről van szó! A tengerész nagyapám írta, aki tizenhét évesen Koppenhágából Grönlandra hajózott, ahonnan néhány hónapos tartózkodása alatt ezt a levelet küldte a családjának. Amikor kicsi voltam, az édesapám rengetegszer felolvasta nekem, és én lenyűgözöttnek találtam, illetve találok a mai napig, mert olyan az egész, mint egy családi tündérmese. Onnan kezdve, hogy írással foglalkozom, folyamatosan kerestem a lehetőségét, hogy valahogyan felhasználjam ezt a levelet, hogy beleírjam valamibe, és ez a valami lett *A féltestvér*, amibe témáját tekintve tökéletesen illik, kvázi össze is forrasztja a szálakat.

O.E.J.: *Van egyéb olyan családi öröksége vagy története, amit szintén felhasznált a regényben?*

L.S.C.: Bizony, rengeteg! Ugyan ez nem önéletrajzi regény, de ahogy minden írás, ez is személyes elemekből táplálkozik, már maga a város is ilyen – így kötődik a munkám a valós élményeimhez, családi történeteimhez.

O.E.J.: *A többi regényéhez hasonlóan e kötet egyik alapkoncepciója is az egység, a teljesség, amelyet a folyamatos apahiány mellett a féltestvér-lét gyakorlatilag ellehetetlenít a főhősök számára.*

L.S.C.: Igen, gyakori nálam, hogy fiatal fiút vagy férfit választok főszereplőmnak, akik általában az életük értelmét keresik. Ilyen egyébként a *Beatles* című regényem is, amely közel áll e tekintetben is *A féltestvér*hez – az utóbbi strukturálisan és történetvezetésileg is bonyolultabb, sűrűbb szerintem, habár itt csak két fiúról van szó, Barnumról és Fredről. Egyikük sem egész, hacsak nincsenek együtt. Lehet, hogy az egyik ugyanannak az éremnek a rossz oldala, a másik meg a jó, nem tudom, de ha így is van, ötletem sincs, melyik a jó és melyik a rossz. A kapcsolatuk felemás, szeretik is, meg gyűlölik is a másikat, és az ilyen konfliktus engem mindig érdekel.

O.E.J.: *Tetszett, hogy az anya a közös szülőjük. A főhős dédmamája, a boldogult dán némafilmszínésznő („az Öreg”), a lánya, vagyis a távíróhivatalban dolgozó Boletta nagymama, illetve az anya, Vera esetében pedig egyébként szintén azt éreztem, hogy ugyanannak a jellemnek vagy személynek a különböző oldalai, vetületei.*

L.S.C.: Ez így van, és szerintem egyébként mindannyian folyamatosan keressük a hiányzó részeinket, ettől vagyunk emberek, hogy szüntelenül job-

bak és teljesebbek (egészebbek – egészségesebbek) szeretnénk lenni. Hogy sosem vagyunk elégedettek – ilyenek az én karaktereim is.

O.E.J.: Az örökös elégedetlenségen, a tragédiákon és a be nem teljesült életeken túl számomra A féltestvér egy inherens módon humoros kötet. Szerintem tragédiákról könnyebb írni, mint bármiről, ami igazán vicces, vagy bármiről, de igazán és elégségesen viccesen. Hogyan viszonyul íróilag a humorhoz?

L.S.C.: Köszönöm, hogy így gondolja! Nagyon fontos számomra a humor, és nem is tudom elválasztani a tragikumtól. A célom, hogy meg tudjam nevetetni és siratni is az olvasót, nem tudom, ez mindig sikerül-e. A humor túlélési mechanizmus nálam, nem merül ki pusztán vicceselésben vagy vicceskedésben, inkább egyfajta világnézet. Charlie Chaplin a nagy példaképem humortéren, mert rajta úgy nevetünk és úgy tartjuk viccesnek, amit csinál, hogy közben tudjuk, hogy a karakterei mennyire nyomorult emberi lények, hogy nincsenek barátaik, hogy hajléktalanok. Ezek a rétegek, a tragikum és a komikum, tökéletesen keverednek Chaplinnél.

O.E.J.: Lehet, hogy ez volna a skandináv humor sajátossága is – már ha van ilyen?

L.S.C.: Abszolút, az északi, illetve a skandináv humor mindig kicsit sötét, ebben távol állunk az angoloktól vagy az amerikaiaktól. Nekünk melanholikus még a humorunk is.

O.E.J.: Hol helyezné el magát a norvég irodalmi térképen? Milyen a viszonya a norvég irodalmi élet többi képviselőjével?

L.S.C.: Jó a kapcsolatom a kollégáimmal, sok barátom van köztük, olvassuk egymás munkáit, és inspirálódunk a másiktól, viszont összességében jobban szeretek zenészek között mozogni. De élvezem mindkét légkört egyébként.

O.E.J.: Van esetleg olyan kortárs oslói író, akinek a városról alkotott képe hasonlít az önéhez?

L.S.C.: Rengeteg oslói író van, és ami számomra izgalmas, hogy én a város egyik negyedéről írok, néhány utcáról, ami az én territóriumom, egy barátom meg egy teljesen másik területről ír, ami pedig az övé. Van egy író, aki a város északi részén lakik, az ő történeteit az a tér inspirálja. Ugyanazt a várost írjuk, de közösen.

O.E.J.: Felénk népszerűek az egy város különböző részeit tematizáló, s így egységgé szerveződő irodalmi antológiák, novelláskötetek. Oslóban, illetve Oslóról íródott már ilyesmi?

L.S.C.: Amennyire tudom, nálunk még nem volt ilyen, bár az olvasóimat biztosan érdekelné, mert nagyon szeretik felismerni a különféle tereket

és utcákat, amikről írok. Néha meg is viccelem őket, hogy olyan nevű utcát írok valamelyik regényembe, ami nem létezik.

O.E.J.: Egyébként A féltestvért próbáltam én is megnyitott Google Maps-szel olvasni, de egész egyszerűen annyi utcanévet tartalmaz, hogy egy idő után feladtam.

L.S.C.: Pedig, ahogy emlékszem, *A féltestvér*-ben majdnem minden hely valós. El kell képzelni őket, ha rájuk keresni nem is lehet mindig.

O.E.J.: Ezek a helyek folyamatosan változnak, már a történeten belül is, nem csoda, hiszen több évtizedet ölel föl a regény. Az emlékek, vesztetések, a személyes és a kulturális identitás mind-mind a változások viszonyrendszerében élnek – hogy látja, ezek a témák az ön munkásságában is szüntelenül változnak?

L.S.C.: Az idő előrehaladtával egyre gyakoribb, hogy visszaemlékszik dolgokra az ember, mindig más és más perspektívából. Én még mindig keresem az identitásom, azt, hogy ki vagyok. Ezért is írok még mindig. Szerintem számomra az írás most is ugyanakkora kihívás, mint amikor kezdő író voltam, sőt, lehet, hogy még nagyobb is. Bizonyos szempontból ez a gondolat boldoggá tesz, hiszen a kihívás léte fontos dolog.

O.E.J.: A féltestvérről kapcsolatban azt olvastam, hogy elkezdte írni, majd abbahagyta, hogy tapasztalatot gyűjtsön, és mintegy húsz évvel később fejezte be. Hogyan emlékszik vissza a regény keletkezésének folyamatára?

L.S.C.: Elég korán, még a húszas éveimben kezdtem el írni a regényt, akkor megírtam az első fejezetet, majd jött a felismerés, hogy nem tudom úgy megírni, ahogy szeretném. Ez egy hatalmas belső konfliktus volt számomra, így félretettem az anyagot, és nem is vettem elő a következő tíz évben. Az alatt az idő alatt valami történt, nem tudom pontosan, hogy mi, de a történet megérett bennem. Lehet, hogy egyszerűen emberileg és íróilag is tapasztaltabb lettem. Visszatekintve örülök, hogy így történt, mivel az írás az időzítésen áll vagy bukik. Csak azt a könyvet tudod megírni, amire képes vagy, amit teljesíteni tudsz. Van, aminek egy kicsivel több idő kell, és azt nem is éri meg siettetni. Egyébként nem vagyok valami türelmes ember, szóval kifejezetten büszke voltam magamra, hogy tudtam várni az írással.

O.E.J.: Hogyan éli meg, amikor befejez egy történetet, egy írást? Milyen volt a befejezése, illetve a szerkesztési folyamata A féltestvérnek?

L.S.C.: Amikor átadok egy anyagot a szerkesztőmnek, természetesen elégedett vagyok. Bíznom kell benne, hogy a tőlem telhető legjobbat írtam. Ugyanakkor az is mindig bennem van, hogy legközelebb majd jobban csinálom, így az írást voltaképp nem is lehet befejezni, egy végtelenített folyamat.

Azt hiszem, nem egészséges elégedetlennek lenni a leadott anyaggal, de persze az sem, ha félkész anyagot adunk le.

O.E.J.: Mennyiben tér el a szövegről való leválás folyamata a filmes vagy színházi munkáinál? Ezeknél az anyagoknál az író után még egy egész csapat dolgozik a szövegen, rengeteg változáson megy keresztül, amíg aztán realizálódik a végleges médiumon keresztül.

L.S.C.: Egy regénynél minden felelőség az enyém, én vagyok a főnök, már a kezdetektől. A filmnél a forgatókönyvet, a színházban a szövegkönyvet egy egész csapatnak kell átadni, valóban nagyon más szituáció, és nem is vagyok mindig boldog, hogy tömegben kell dolgoznom, de amikor megvan a kémia, akkor elégedett szoktam lenni az eredménnyel. Minden a bizalmon múlik, azon, hogy mindenki jó legyen abban, amit csinál.

O.E.J.: A filmes világról alkotott nézeteit A féltestvér figurái is érzékeltetik. Ön szerint változott valamit a filmszakma a regény keletkezése óta?

L.S.C.: Az hiszem, igen. Minden sokkal kommersziálisabb és anyagiásabb, bár tény, hogy a film mindig is pénzközpontúbb műfaj volt. A mai norvég filmes piac nagyon apró, de elég jó, nemzetközileg is elismert filmeket csinálnak, amikhez kell egyfajta nyitottság. A filmipart egyszerre imádom és ki nem állhatom. Régebben sok forgatókönyvet írtam, de már nem nagyon szoktam, éppen a tömeg miatt, amiről az imént beszéltünk.

O.E.J.: A féltestvérből készült minisorozatot látta?

L.S.C.: Igen, és elégedett voltam vele. Egy sorozat egyébként is hübb tud lenni az eredeti műhöz, mint egy film, éppen a hossza miatt. Számomra az atmoszféra és a nyelvi sajátosságok áttemelése a legfontosabb egy-egy ilyen adaptációnál, a vizuálon túl, és szerintem ez itt remekül sikerült, örültem neki.

O.E.J.: Habár a norvég piac, ahogy említette, viszonylag kicsi, a skandináv országok között nagy a kulturális átjárhatóság, mi tehát az, amiért mégis vonzóak nemcsak a norvég filmek, hanem a norvég kultúra, úgy általában?

L.S.C.: Szerintem ma már minden elég nemzetközi, az irodalmunk pedig, tudom, hogy nagyon népszerű. Nem tudom pontosan, miért. Amikor kis nyelven ír az ember, kell lennie valamiféle kultúrpolitikának, ami támogatja a minőségi kulturális termékek létrejöttét és terjedését. A norvég kormány pedig kimondottan jó ebben. Azt gondolom, a norvég mentalitás egyik alapja a makacsság, ami a természetföldrajzunkból és az időjárási viszonyainkból eredeztethető. Ez a fajta makacsság pedig elengedhetetlen a művészet, az alkotás, a kultúra szempontjából.

O.E.J.: A féltestvér a globálisan legtöbbet fordított kötete. Örül ennek, ön is ezt a kötetét választotta volna, ami ily módon nemzetközi szinten is reprezentálja íróilag?

L.S.C.: Nincs okom panaszra, sőt, boldog vagyok, hogy épp ez a kötet az, amivel bejárhattam a világot. Rengeteg emberrel beszélgettem a könyvről, azokról az oslói utcákról, ahol felnőttem, remek élmény volt. Az, hogy Magyarországon, Brazíliában, Ausztráliában elolvassák a könyvemet, rendkívül inspirál a munkámban.

O.E.J.: Volt rá példa, hogy egy olvasóból egy önnel való találkozás, beszélgetés során erőteljes reakciót váltottak ki a regény sötétebb témái? Előfordult esetleg, hogy az olvasói hasonló világháborús családi történeteket osztottak meg önnel?

L.S.C.: A világon mindenhol máshogy reagáltak *A féltestvérr*e. Norvégiában például elég sokan ismernek, és a norvég olvasók általában velem aszociálják ezt a történetet, az én többi írásommal. Új-Zélandon nem vagyok híres, ott külföldi irodalomként tekintenek a könyvre. Van ebben is valami mély és profán.

O.E.J.: Az irodalom ugyanakkor nem vákuumban létezik, így el tudom képzelni, hogy nagy általánosságban a második világháborút, illetve az azt követő újjáépülés időszakát tematizáló irodalomhoz sorolják a regényt. A témái kaleidoszkópjában van-e esetleg olyan, amire szeretné, ha az olvasói jobban följyelnének – nem csupán *A féltestvér* tekintetében, hanem úgy általában?

L.S.C.: Az optimizmusra. Szerintem *A féltestvér* befejezése egyértelműen optimista: a szeretet egy olyan dolog, ami mellé le tudjuk, és le is kell tenni a voksunkat. Választhatjuk a szeretetet, akarnunk kell szeretni. A többi munkámra is jellemző ez a fajta könnyedebb optimizmus, legalábbis szerintem, bár ezt néha a kritikusok és az olvasók nem találják meg a szövegben, vagy csak nem tesznek róla említést. Ez lehet, hogy az én hibám is, persze.

O.E.J.: Lehet, hogy egy skandináv írótól inkább krimi várna, bár e regényben is jelen van a misztikum, a tragédiák, illetve azok a fajta rejtélyek, amelyek inkább ki nem mondott igazságok. Talán ide lehet kötni azt a már-már klisé is, miszerint az író a legnagyobb igazmondó, aki ugyanakkor kiválóan tud hazudni.

L.S.C.: Nem hazugság kérdése ez szerintem, az igazság-hazugság ket-tősénél bonyolultabb és kevésbé hétköznapi dologról van szó. Inkább őszinteségnek vagy hihetőségnek nevezném ezt, az író számára mindkettő rendkívül fontos. Őszintének kell lennünk magunkkal, illetve azzal a történettel kapcsolatban is, amelyet el szeretnénk mesélni, nem pedig a piacra fókuszálni. De azért szerintem jól tudok hazudni is (*nevet*).

O.E.J.: Örülök, szerintem én is! A rengeteg történet, perspektíva és karakter között mi volt az az alapigazság, az az őszinteség, amit A féltestvérrel szeretett volna közvetíteni?

L.S.C.: Talán maga a tény, hogy mindenk fölé őszinte vagyok az olvasómmal. Az az író és olvasó között kötött szerződés lényege, hogy oké, én adok neked valamit, a legjobbat, amit tudtam, és úgy, ahogy azt én szeretném. Minden munkámmal ez a helyzet: nem neked írtam, de remélem, azért tetszeni fog!